

РОЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ «РІДНЕ СЕЛО»

О. В. Макушок, к.е. н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Досліджено сучасний стан розвитку та проблеми сільськогосподарської кооперації в аграрному секторі економіки. Визначено основні чинники, які впливають на прискорення ефективного функціонування цих формувань. Простежено взаємозв'язок між державною підтримкою кооперативного руху шляхом удосконалення законодавчої бази та змінами в темпах росту кількості обслуговуючих кооперативів.

Постановка проблеми. Інституціональні зміни в агробізнесі всіх розвинутих країн світу вже давно довели необхідність та ефективність функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів серед інших форм господарювання. Кооперативи на селі мають дуже важливе економічне та соціальне значення, вони допомагають та сприяють роботі сільськогосподарських підприємств малого сектора. Нині кооперація виступає в ролі важеля відродження сільської інфраструктури, сприяє зменшенню безробіття та стабілізації співвідношення між міським та сільським секторами. Для розвитку української кооперації важливе та особливе місце відіграє державна підтримка, яка виступає іноді психологічною підтримкою та додатковим стимулом в цій роботі. Тому оцінка рівня впливу державної підтримки на розвиток обслуговуючої кооперації є на сучасному етапі дуже актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Протягом останнього часу як у науковій економічній літературі, так і на сторінках періодики з'явилося чимало публікацій стосовно державної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, автори яких висвітлюють своє ставлення до даного процесу. Теоретичною та методологічною основою дослідження питань підтримки кооперації є наукові дослідження таких науковців, як Ф. Горбонос, Ю. Ушкаренко, В. Зіновчук, О. Могильний, В. Гончаренко, проте ряд аспектів цієї актуальної проблеми в нових економічних умовах залишаються ще недостатньо вивченими.

Мета і методика дослідження. Метою статті є оцінка сучасного стану діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів Черкаської області, аналіз законодавчих документів, які

націлені на розвиток кооперативного руху, встановлення взаємозв'язку між розвитком правової бази та діяльністю цих формувань, їх темпами розповсюдження. В ході дослідження використано такі методи: формалізації, абстрагування, індукції, дедукції, аналізу, синтезу, аналогії та системного підходу.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи вже не нове явище в ринковому середовищі України. Їх становлення та розвиток проходили одночасно зі світовим зародженням кооперативного руху, однак за умов політичного, ідеологічного та соціального ставлення до них сільськогосподарська кооперація практично заново відроджується. За період сучасного розвитку цих формувань вони досі роблять перші кроки у своєму становленні, тому що є економічно, соціально та психологічно слабкі, їх організаційні структури перебувають іноді у стадії формування. Обслуговуючим кооперативам значно важче, ніж іншим суб'єктам адаптуватися до умов ринку. Кооперативи все частіше переживають процес упередженого ставлення до себе з боку органів влади, органів місцевого самоврядування, нерозуміння селян та їх невпевненості в тому, що кооперативи можуть успішно функціонувати за сучасних умов.

Досвід розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в країнах світу показує, що їх успішне функціонування неможливе без комплексного підходу, який включає одночасне формування економічного, соціального, психологічного підґрунтя. Чільне місце в цьому переліку займає і державне регулювання відповідних процесів.

В Україні новим поштовхом до процесу відродження сільськогосподарської обслуговуючої кооперації можна вважати 1997 р. Саме після прийняття в 1997 р. Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» кооперативна ідея знайшла своє розповсюдження у сільському господарстві держави. Сприяли її активізації й Укази Президента «Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку», «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» та «Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах» тощо [1].

Важливим кроком щодо державної підтримки розвитку кооперації є прийняття Верховною Радою України Закону України від 20 листопада 2012 р. № 5495-VI «Про внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», який набув чинності з

19 січня 2013 р. Це було здійснено з метою виконання Національного плану дій на 2012 р. щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» та для створення сприятливих умов і стимулів для розвитку сільськогосподарської кооперації.

Цим законом уперше визначено сукупність ознак, за якими СОК вважається неприбутковою організацією; встановлюється, що сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи не є власниками сільськогосподарської продукції, виробленої його членами, а власниками такої продукції є члени кооперативу; надходження, одержані сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом від збуту (продажу) сільськогосподарської продукції за дорученням своїх членів, не є його доходами. Все це унеможливило подвійне оподаткування членів кооперативів і стане передумовою внесення відповідних змін до податкового законодавства та підставою для внесення СОК до Реєстру неприбуткових організацій.

Уперше визначено поняття кооперативних виплат у сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах як коштів, які повертаються членові кооперативу внаслідок надлишково сплаченої ним вартості послуг, наданих кооперативом, що стане передумовою звільнення членів таких кооперативів від додаткового податкового навантаження; з метою врегулювання майнових відносин у кооперативах вводиться нова стаття щодо процедури повернення членові кооперативу його пайового внеску у вигляді земельної ділянки, а також ще одна стаття «Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів», що дозволить щороку передбачати у державному та місцевих бюджетах кошти для підтримки СОК [2].

На даний час, в Україні існує достатня, порівняно з попередніми роками, нормативно-правова база підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації, яка включає наступні законодавчі документи:

1. Постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року; «Деякі питання державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів».

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України: «Про схвалення концепції Державної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до

2015 року»; «Про затвердження плану організаційних заходів щодо сприяння розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та забезпечення доступу особистих селянських і фермерських господарств на ринок аграрної продукції».

3. Наказ міністерства «Про дорадчий супровід створення та діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів» тощо.

Всебічна державна підтримка розвитку кооперації є одним із пріоритетних завдань аграрної політики держави, що підтверджується презентацією нової ініціативи сільського розвитку під назвою «Рідне село». Ініціатива була презентована Міністром аграрної політики та продовольства України Миколою Присяжнюком 15 травня 2012 р., в обговоренні якої взяли участь голови «Всеукраїнської асоціації сільських і селищних рад» й «Союзу учасників сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України», керівники проектів технічної допомоги USAID та EC

Основним принципом ініціативи «Рідне село» є принцип сільськогосподарської кооперації. Кооперативний рух серед дрібних і середніх виробників є одним із дієвих європейських інструментів сталого розвитку. Тому проект «Рідне село» передбачає перенесення фокусу державної підтримки на середнього товарного та дрібнотоварного виробника – на того, хто є основою продовольчої безпеки країни, як зазначив під час презентації ініціативи Міністр [3].

Таким чином, доповнення у правовому полі щодо обслуговуючої кооперації в цілому висвітлюють основні проблеми, з якими стикаються підприємства середнього і малого бізнесу при обранні шляху доведення власної продукції до кінцевого споживача, а також шляхи вирішення цих питань. Державна програма «Рідне село» може стати основним стимулом розвитку кооперації в Україні, якщо усі дотації надаватимуться тільки через обслуговуючі кооперативи. Нині можна стверджувати, що сформована законодавча база та державна підтримка дали поштовх до збільшення цих формувань (табл.).

Динаміка розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (табл.) свідчить, що протягом досліджуваного періоду кількість формувань, то знижується, то збільшується, проте однак з моменту введення в дію законодавчих документів у 2009 р. та 2012 р. приріст кількості кооперативів підвищився на 30 % та 36,9 % відповідно.

Однак спрогнозувати, як надалі буде відбуватись розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні в рамках державної програми «Рідне село» важко, все залежить від своєчасної фінансової допомоги, яка повинна надаватись не тільки показовим

обслуговуючим кооперативам, які рекомендовані обласними держадміністраціями як потенційні отримувачі державної підтримки на конкурсних засадах, але і іншим, які тільки починають працювати та найбільше потребують допомоги.

Таблиця

**Динаміка розвитку сільськогосподарської
обслуговуючої кооперації**

Рік (станом на 01.01.)	Кількість формувань	Відхилення кількості формувань, +,-	Ланцюгові темпи приросту, %
2006	1044	–	–
2007	970	-74	-7,1
2008	979	+9	+0,9
2009	496	-483	-49,3
2010	645	+149	+30,0
2011	565	-80	-12,4
2012	774	+209	+36,9
2013	885	+111	+14,3

Джерело: розраховано за даними Мінагрополітики України.

Висновки. Отже, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи за період свого відродження показали дієздатність та ефективність функціонування в умовах ринкових відносин; кооперація на сьогодні є з'єднуючим ланцюгом, який допомагає представникам малого та середнього бізнесу виходити на нові сегменти та вдало позиціонуватись на ринку; держава, формуючи відповідну законодавчу бази, сьогодні виступає як психологічний мотиватор процесу розвитку обслуговуючих кооперативів.

Список використаних джерел

1. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17 липня 1997 р. // Закони України. – Т. 13. – С. 43–55.
2. Про внесення змін до Закону України про сільськогосподарську кооперацію: Закон України №5495-17 від 20.11.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5495-17>.
3. Ініціатива Мінагрополітики «Рідне село» врятує українське село? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zerno.org.ua>.